

Stoupající hvězda sopranistky Kate Royal

Kate Royal, jeden z nejkrásnějších hlasů nastupující generace, se představí na závěrečném galakonzertu Smetanova Litomyšle. I když jde v podstatě o „záskok“ za Annette Dasch, lze očekávat prvotřídní zážitek a velký objev pro domácí publikum.

Poprvé v Čechách uslyšíme lyrický soprán mladé dámy, všemi shodně považované za vycházející hvězdu. V titulku rozhovoru pro letošní vydání německého časopisu Opernglas se praví: „Její jméno zní jako pseudonym popové hvězdy, zjevem připo-

míná modelku – a přece má k tomu všemu ten pravý operní hlas.“ V rozhovoru ale Kate Royal neodpovídá ani jako popstar, ani jako modelka – „Nemám ráda škatulkování, ale pokud mi chcete dát nějakou nálepku, řekla bych, že jsem lehký lyrický soprán. Ale pro mě je nejdůležitější, že mám hlas, který lidi bezprostředně oslovuje... Momentálně mě zajímají souvislosti mezi hudbou baroka, klasicismu a hudbou 20. století. Století 19. jsem zatím téměř vynechala.“ V současnosti provádí na evropském turné Händelovo oratorium Vzkříšení a představila se s písňovým recitálem v londýnské Wigmore Hall. Vstup na prestižní pódia začal na festivalu v anglickém Glynebournu. Kate Royal tu byla nejprve členkou sboru, stačilo ale jedině krátké sólo, aby si jejího hlasu povšiml slavný dirigent Sir Simon Rattle, a hned ji nabídl samostatnou roli v opeře uváděné na londýnských Proms.

Pokračování na str. 10

Jan Pikna: Zárukou budoucnosti festivalu jsou mladí lidé

Padesátý první ročník Smetanova Litomyšle se pomalu chýlí ke svému konci. O předběžné hodnocení jsme požádali ředitele Jana Piknu.

Jak hodnotíte dosavadní průběh letošního ročníku festivalu?

■ Ačkoli nepřízeň počasí je letos mimořádná, naštěstí díky zastřešení pořady bez omezení probíhají. Návštěvníci si počasím zážitky nenechávají pokazit, jsou spokojeni s uměleckými výkony a ovace ve stoje jsou velmi časté. Já jsem spokojený s naším organizačním týmem, mám pocit, že už je

dokonale sehraný a ani letošní rekordní délka s několika produkčně mimořádně náročnými pořady nezpůsobila žádné komplikace. Za to patří všem velké uznání a upřímný dík.

Na koncertu Europa musicalis došlo k předání evropského předsednictví Švédsku, což neuniklo zájmu tuzemských i zahraničních médií. O festivalu se tak dozvěděla i celá řada potenciálních zahraničních návštěvníků. Je to pro Smetanovu Litomyšl dobrá reklama?

■ Snad ano, ostatně to byl tak trochu smysl toho všeho. Vždyť o uspořádání tohoto aktu nás nikdo nepožádal, to jsme si vymysleli my a podařilo se nám k tomu vládu tak trochu přitlačit. Ale zase bych zájem zahraničních médií moc nepřeceňoval, konec našeho předsednického období už zdaleka nepatřil k nejslavnějším kapitolám českých dějin. *Pokračování na str. 4*

Generální partner festivalu

SKANSKA

Hlavní partner festivalu

**ČESKÁ
SPORITELNA**

Záštitu nad festivalem převzali

Václav Klaus,
prezident České republiky
Václav Riedlbauch,
ministr kultury České republiky
Radko Martínek,
hejtman Pardubického kraje

Spolupořadatelé festivalu

51. ročník Mezinárodního operního festivalu Smetanova Litomyšl spolupořádají Pardubický kraj, Město Litomyšl a Smetanova Litomyšl, o.p.s. za finančního přispění Ministerstva kultury České republiky a ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, ÚOP Pardubice.

EU2009.CZ

Dvaadvacet festivalových večerů s Daliborem

Opera Dalibor byla pro litomyšlský smetanovský festival odjakživa přímo kultovní záležitostí. Toto dílo bylo, jak známo, vybráno už v roce 1905 jako slavnostní představení k otevření Smetanova domu. Hrál se tehdy pětkrát, takový byl zájem publika. Představení byla uskutečněna v období od 11. června do 4. července 1905. Titulní roli třikrát zpíval litomyšlský rodák a sólista vídeňské dvorní opery František Pácal, ve dvou představeních byl Daliborem tenorista Národního divadla Praha Vladislav Florjanský. Všechny další role a samozřejmě i sbor a orchestr byly v rukou litomyšlských amatérských ochotníků.

A Dalibor byl o čtyřiačtyřicet roků později také zahajovacím představením 1. ročníku Smetanovy Litomyšle. Stalo se tak 4. června 1949, kdy přesně v 21 hodin zdvihl taktovku vynikající dirigent Jaroslav Krombholc. Spolu s režisérem Karlem

Beno Blachut byl jednoznačně nejpobulárnějším litomyšlským Daliborem. Snímek z prvního festivalového představení, rok 1949.

Paloušem měli k dispozici první garnituru sólistů, které se sluší jako první z plejády pozdějších jmenovat: Václav Bednář (král Vladislav), Beno Blachut (Dalibor), Marie Podvalová (Milada), Karel Kalaš (žalářník Beneš), Jiří Schiller (Budvoj), Štefa Petrová (Jitka), Antonín Votava (Vítek) a Jaroslav Veverka (Soudce). Představení Dalibora v rámci Smetanovy Litomyšle se do dnešního dne uskutečnilo dvacet dvě.

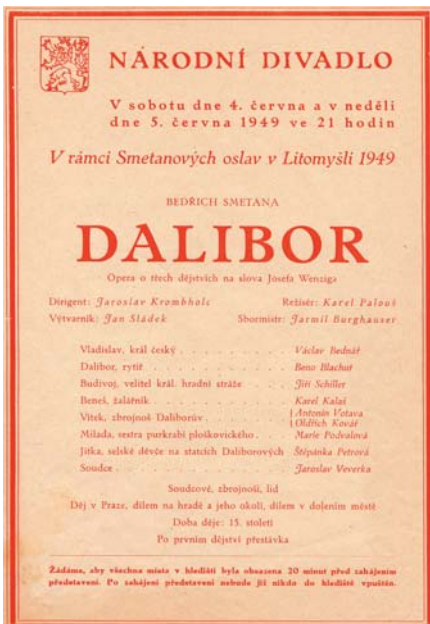
Některá z nich vešla doslova do dějin festivalu. Byla to rozhodně hned ta v prvních ročnících, neboť Národní divadlo do Litomyšle obsazovalo především první garnituru pěvců. Trio Blachut – Podvalová – Bednář bylo vždy zárukou skvělých uměleckých zážitků. Při pozdějším hostování Slovenského národního divadla Bratislava zaujala nejvíc v roli Milady Margity Česányiová a z brněnských sólistů sklízeli největší potlesk tenorista kovového hlasu Jaroslav Ulrych a skvělý basista Zdeněk Kroupa jako žalářník. Do roku 1965, kdy bylo konání festivalu na delší dobu přerušeno, se zde hrál Dalibor čtrnáctkrát.

Po obnovení Smetanovy Litomyšle od roku 1974 již nebyla tato opera nasazována tak

často. Od té doby až do dneška se konalo už „jen“ osm představení Dalibora. Ty uvozkovy ke slůvku jen opravdu patří, protože repertoár jednotlivých ročníků byl postupně rozšiřován. Přesto zde jevištěm prošlo několik zdařilých inscenací i výborných pěvců. Z představitelů titulní role to byli především Vilém Příbyl a později Leo Marian Vodička, v roli Milady Naděžda Kniplová a v poslední době samozřejmě Eva Urbanová. Václav Zítek, René Tuček či nyní Ivan Kusnjer v rolích Krále a v neposlední řadě Žalářníci Richard Novák a Jiří Kalendovský.

Z uvedených dvaadvaceti představení se drtivá většina – 19 – odehrála samozřejmě ve II. zámeckém nádvoří. Dvakrát se kvůli dešti hrálo v aukční hale a jednou v amfiteátru – to když bylo nádvoří vzhledem k opravám uzavřeno. V osmi rolích, které Smetana do své třetí opery napsal, se v Litomyšli vystřídal celkem osmdesát pět sólistů. Nejméně, sedm, jsme zde měli představitelů Dalibora. To svědčí taktéž o tom, že na tuto úlohu pro hrdinný tenor si nemůže troufnout jen tak někdo.

Pokračování na str. 3

Tomáš Halík: Cítím se být knězem také pro ty, kteří nejsou běžnými návštěvníky kostela

Profesor Tomáš Halík jezdí na Smetanovu Litomyšl již deset let. Stejně tak jako v minulých ročnících bude i letos v neděli 5. července na II. zámeckém nádvoří celebrou

vat tradiční Slavnou mši svatou, která reprezentuje duchovní dimenzi festivalu. Tomáš Halík je prezidentem České křesťanské akademie, rektorem univerzitního kostela nejsvětějšího Salvátora, přednáší na univerzitě a publikuje.

Festival Smetanova Litomyšl má jedno velké specifikum, a to různorodé publikum. Díky spojení bohoslužby s hudbou do kostela zamíří i lidé, kteří na mše obvykle nechodí. Volíte s ohledem na to i téma svého kázání?

Cítím se být knězem také pro ty, kteří nejsou běžnými návštěvníky kostela – jsou to adresáti mých knih. Také do akademické farnosti v kostele u Salvátora, kde působím,

přichází mnoho lidí, kteří nejsou „řadovými katolíky“. Nedávno jsme si dělali takový sociologický výzkum. Je zde určitě procento lidí, kteří přicházejí z jiných církví, i lidí, kteří nejsou třeba pokřtěni. Dále je zde další skupina, která přichází jenom na kázání či skupina lidí hledajících. V mnohých z nich třeba konverze „uzraje“, nebo ne, to už je ale věc, kterou ponechávám jim a Pánu Bohu.

Nemyslím tedy, že bych této situaci přizpůsobil přímo témata kázání, ta jsou většinou dána konkrétním svátkem nebo evangelijním textem. Snažím se tomu ale samozřejmě přizpůsobit styl proslvu.

Pokračování na str. 11

Propadlý Dalibor?

O Daliboru se traduje, že při prvním provedení v Praze neuspěl. Hudební historik Ambros prý tehdy řekl svým univerzitním studentům: „Včera v českém divadle propadla opera Dalibor. A přece je každá nota perla. Smetana je tu jako velryba v rybníce“. Přirovnání jistě znamenitě sedí, ale slova o propadnutí musíme brát s rezervou. Dalibor byl za Smetanova života nastudován v Praze třikrát a dobový tisk dosvědčuje, že každé uvedení přijalo obecnostvo s nadšením. Jiná věc je, že se dílo v jeho přízni dlouho neudrželo – vždycky po několika představeních zmizelo z repertoáru. Pokusíme-li se představit si tehdejší situaci, pak se tomu nemůžeme ani divit. Původní česká tvorba byla v začátcích a jako vzor národní opery začínala fungovat Prodaná nevěsta. Hned následující tragickou operou Dalibor však postavil Smetana soubor Prozatímního divadla, kritiku i publikum před nelehký úkol. Od novinky na historickou látku doba očekávala dílo ve slohu velké opery – se vzrušeným dějem, pestrým sledem kontrastních scén, s hojnou účastí sboru, baletu a s mohutnými finále. Namísto toho se v Daliboru důležité události odehrály už před začátkem předváděného děje a divák se o nich dovidá teprve z expozičního vyprávění. Vlastní dění se soustřeďuje více do nitra postav v sólových výjevech s menší účastí sborů. Mimo árie či spíše volně formované monology a několik

dvojzpěvů tu nejsou žádné ansámblы ani finále, velká úloha připadá symfonicky pojatému orchestru. Pro všechno, co na současníky působilo jako nezvyklé, složité a nesrozumitelné, se tehdy nabízelo označení „wagnerovské“ – u některých kritiků pochvala, u jiných naopak zrada na českém národním umění.

První kapelník a umělecký ředitel české opery Smetana dobře věděl, že „každé operní dílo jest více než kterákoliv jiná kompozice poukázána na cizí interprety – zpěváky, kteří kolikrát z nepatrné kompozice utvoří pozoruhodný výjev, aplaus, úspěch rozhodný, kde naopak kolikrát důkladnou kompozici zkazejí až k propadnutí.“ A zrovna obsazení Milady a hlavně titulní role v Daliboru bylo v Prozatímním divadle, zažívajícím soustavnou tenorovou krizi, nesnadné. Museli ji zvládat zpěváci lyrického oboru, dokonce i začátečník. Už hluchý Smetana stále sledoval stav personálu Prozatímního divadla též kvůli vyhlídkám na obnovení Dalibora: „Když postava, hra a dobrý vytrvalý hlas jsou atributy páne Kaminského, tak by arciť Dalibor konečně tak prorazil, jak bych si to přál vzhledem svědomitostí a pravdě této práce. Snad přijde přece pro tuto operu čas poznání!“ Ten čas vskutku nadesel, bohužel až dva roky po Smetanově smrti. Dalibor se v Národním divadle hrál zkrácený v neautorizované cizí textové úpravě, nicméně tentokrát se prosadil už natrvalo, a to

„Dle prvního provozování v Národním divadle Pražském 5. prosince 1886 kreslil J. Mukařovský.“
Z časopisu Světozor, 1887

především díky představitelce Milady. Zdeněk Nejedlý v Dějinách Národního divadla se ovšem pohoršoval, že to nebylo jen účinkem jejího zpěvu: „I to, že ve druhém aktu vystupuje Milada jako hoch, ... působilo. Ne Smetana, ale kalhotky paní Arklové uchvacovaly.“ Dalibor postoupil na žebříčku popularity Smetanových oper, takže na Mezinárodní hudební a divadelní výstavě ve Vídni reprezentoval Smetanu vedle Prodané nevěsty jako hlavního tvůrce české opery a dostal se potom i na zahraniční, především německé scény.
Pokračování na str. 5

Aktuální zpravodajství z festivalu na www.smetanovalitomysl.cz

Dvaadvacet festivalových večerů s Daliborem

Marie Podvalová jako Milada, Dalibor 1949

Pokračování ze str. 2

DALIBORA zde zpívali: 9× Beno Blachut, 4× Leo Marian Vodička, 3× Oldřich Spisar, 2× Gustáv Papp a Jiří Olejníček, 1× Jaroslav Ulrych a Vilém Příbyl. A dále – MILADA: 8× Marie Podvalová, 3× Eva Urbanová, 2× Margita Česányiová a Naděžda Kniplová, 1× Ludmila Červinková, Kveta Belanová, Alena Míková, Milada Šubrtová, Zdena Kareninová, Magdalena Blahušáková a Hana Málková.

KRÁL VLADISLAV: 8× Václav Bednář, 2× Zdeněk Otava, René Tuček a Ivan Kusnjer, 1× Vladimír Bauer, Bohuš Hanák, Emil

Schütz, Jaroslav Souček, Václav Zitek, Pavel Kamas, Richard Haan a Pavel Stejskal. ŽALÁŘNÍK BENEŠ: 6× Karel Kalaš, 3× Jaroslav Veverka a Richard Novák, 2× Eduard Haken a Josef Klán, 1× Václav Nouzovský, Zdeněk Kroupa, Stanislav Beňačka, Jindřich Doubek, Jaroslav Horáček a Jiří Kalendovský.

Další role – BUDIVOJ: 4× Jiří Schiller, 3× Václav Halíř, 2× Přemysl Kočí, Juraj Martvoň, Rudolf Jedlička, Antonín Švorc a Pavel Červinka, 1× Teodor Šrubař, Vlastimil Šíma, Jiří Přichystal, Jiří Joran a Jan Hladík. JITKA: 7× Štefa Petrová, 2× Mária Kišoňová-Hubová, Daniela Šounová, Natálie Romanová a Eva Dřízgová, 1× Milada Šubrtová, Alena Nováková, Hana Janků, Libuše Domanínská, Helena Tattermuschová, Jindra Pokorná a Jaroslava Janská. VÍTEK: 5× Oldřich Kovář, 3× Milan Vlček, 2× Antonín Votava, Antonín Zlesák, Andrej Kucharský, Jan Hlavsa a Milan Voldřich, 1× Jaroslav Jaroš, Viktor Kočí, Josef Veverka a Vladimír Krejčík. Soudce: 5× Ferdinand Kotas, 4× Bohuslav Maršák, 3× Jaroslav Veverka a Jan Hladík, 2× Jiří Kozderka a Zdeno Hříza, 1× Jaroslav Horáček, Dalibor Jedlička a Aleš Štáva.

Tentokrát Smetanova Dalibora dvakrát zahraje operní soubor Národního divadla moravskoslezského Ostrava. Nepochybujeme o tom, že do tohoto výčtu sólistů přibudou jména zcela nová a možná jejich seznam zrovnáme na stovku. Na ostravské pojetí Dalibora můžeme být právem zvědaví.

Zdeněk Vandas

foto archiv Českého muzea hudby

Zleva: Beno Blachut, Karel Palouš, Jaroslav Krombholc, Marie Podvalová, Jan Sládek, Štěpánka Petrová

Jan Pikna: Zárukou budoucnosti festivalu jsou mladí lidé

Pokračování ze str. 1

Zaznamenal jste již nějaké reakce ze zahraničí?

■ Získat si jméno a dobrou pověst v zahraničí bude určitě trvat déle a budeme na tom muset stále pracovat. Především ale musíme umět potenciální zájemce přimout. V tuto chvíli pro ně nemáme ani dost vstupenek, ani dost ubytování, litomyšlské restaurace také festivalovému náporu často nestačí, o víkendech, kdy je město plné lidí, jsou zavřené obchody...

Ceremoniál předání evropského předsednictví Švédsku

Co vás během 51. ročníku potěšilo?

■ Vše výborně organizačně klapě díky zkušenosti pořadatelského týmu, ale také mám radost, že do něj přicházejí mladí lidé, kteří se velmi dobře ujmají svých úkolů a jsou zárukou budoucnosti festivalu. Konkrétně bych vyzdvihнул Leoše Krejčího, který se letos vynikajícím způsobem postaral o produkci.

V letošním roce šlo do prodeje dvacet pět tisíc vstupenek. Prodal se všechny?

■ Průměrná návštěvnost pořadů dosahuje více než 90 %, což je u nás obvyklé číslo. Jsme rádi, že zájem o vstupenky s nastupující hospodářskou krizí neklesl. Samozřejmě nebyly všechny pořady vyprodány, podle předpokladu byl menší zájem o soudobou hudbu – operu Aleše Březiny. Zítřka se bude nebo kompozici Zuzany Lapčkové Orbis Pictus. Ale obvykle takové pořady zanechávají u diváků mimořádné zážitky a dávají festivalu hlubší smysl.

Jak hodnotíte spolupráci s firmou Ticketportal?

■ Na vyhodnocení budeme ještě pracovat, pozitivem je samozřejmě především to, že

systém zvládl počáteční nápor, výhodou je rozsáhlá síť prodejních míst a zvýšení dostupnosti pro nakupující. Nevýhodou zas byla malá informovanost prodejců o pořadech festivalu a vyskytly se i technické nedostatky, jako například několikeré zdvojení rezervací. Určitě by nám pro vyhodnocení pomohly názory a zkušenosti návštěvníků.

Co plánujete na příští rok a kdy začnete s přípravami 52. ročníku festivalu?

■ Přípravy již probíhají, před pár dny se konalo zasedání správní rady naší obecně prospěšné společnosti, kde dramaturg Vojtěch Stříteský přednesl návrh předběžného programu. Vše však bude záležet na tom, jak budou probíhat jednání se sponzory, zda se nám podaří získat dostatek finančních prostředků. Určitě se mohou diváci těšit na hostování České i Slovenské filharmonie, Národní divadlo by zde mělo uvést v loňském roce tak úspěšnou Prodanou nevěstu, program bude bezpochyby reflektovat i velké výročí Gustava Mahlera.

Ptal se **Prokop Souček**

Avantgarda 20. století a současnost

Již od loňského roku je ve druhém patře litomyšlského zámku k vidění expozice historických klavírů. S příběhy zajímavých nástrojů vás seznamuje Petr Šefl z Českého muzea hudby.

Než návštěvník expozice „Klavír, klavír? Klavír!“ vyjde zpět do haly, kterou do expozice vstoupil, ocitne se v páté místnosti, kde se již přibližujeme naší době. Procházka více než dvěstěpadesátiletou historií vývoje klávesových nástrojů, z nichž se klavír stal snad nejrozšířenějším nástrojem v Evropě a ve většině světa, kde se evropská hudba hraje, zde končí.

Co se myslí avantgardou? Hovoří-li se o avantgardních skladatelích např. 18. století, míní se tím třeba Carl Philip Emanuel Bach nebo náš Jiří Antonín Benda. Byli to skladatelé, kteří se snažili výrazným způsobem odklonit od přirozeného a postupného vývoje. Ten se pokoušeli přeskočít, zatímco jiní, „konzervativní“, kráčeli zaběhnutými a vyšlapanými cestičkami. Oba póly jsou pro zdravý rozvoj a pokrok důležité. Tento způsob se objevuje ve všech oblastech umění, nejenak je tomu u hudebních nástrojů.

V poslední místnosti expozice se sice můžeme setkat s krásným starým křídlem, ze světoznámé americké firmy Steinway&Sons z New Yorku, které do Českého muzea hudby věnovala vdova po proslulém skladateli Rudolfovi Frimlovi. Na vnitřním kovovém rámu – je to v podstatě již moderní klavír, který se od dnešních vzhledově i zvukem příliš neliší – uvidíme řadu podpisů a věnování slavných Frimlových současníků a jistě i přátel,

Velké Försterovo křídlo se speciální Heroldovou klávesnicí

kteří se mu při četných návštěvách do nástroje podepsali. Vedle toho zde ale najdeme také čtvrtónové piano, které na svět přivedl náš skladatel Alois Hába, jenž byl obdarován od přírody extrémně citlivým sluchem. Protože běžný člověk čtvrtóny vnímá spíše jako falešné (na rozdíl třeba od orientálních hudebních kultur), upadl tento druh hudby v postupné zapomnění a stal se jakousi raritou, výjimkou. Uvidíme zde také velké Försterovo křídlo, na které dnes prakticky nikdo neumí hrát, neboť má zvláštní a speciální klávesnici, kterou vymyslel tehdy jakýsi pan Herold (odtud Heroldova klávesnice). Nejspíš chtěl autor tohoto vynálezu umožnit užívání jiných hmatů, tedy souzvuků, které klasická klaviatura, jinak po staletí úspěšně používaná, neumožňovala. Některé bychom mohli přirovnat například ke knoflíkové harmonice. U harmoniky se to ujalo

a používají se oba systémy, klávesový i knoflíkový. U klavíru to opět zůstalo jen raritou. Konečně stojí za pozornost menší křídlo z pozůstalosti básníka Vítězslava Nezvala, ke kterému je přistaveno zařízení, které bychom mohli nazvat náhradním pianistou. Má v sobě totiž váleček s dírkovaným pásem papíru, kde jsou takto zaznamenány různé skladby (jako například v orchestrionu či v pianole) a vpředu dvě šlapadla, jako u šicího stroje. Zde může usednout kdokoli, kdo je schopen šlapat a hned je z něho zdatný klavírista. Když to ale zkusíte, možná budete mít pocit, že je snadnější a méně namáhavé naučit se hrát. V každém případě si myslím, že hraní přináší nesrovnatelně větší požitek.

Vkráčíte-li zpět tam, kudy jste přišli, budete se moci na velkých panelech začíst do úvah a informací o problematice restaurování a stavění kopií historických hudebních klávesových nástrojů. Dočtete se zde o tajích tohoto umění, o jeho náročnosti i dobrodružnosti a kráse. Je fascinující, když oživujete například vzácný hudební nástroj, na který třeba před dvěma sty lety hrál osobně Wolfgang Amadeus Mozart. Vy jej vrátíte po desetiletích zpět do života a onen nástroj na vás promlouvá tou samou řečí, kterou kdysi oslovoval a inspiroval svého slavného hráče... Tak se člověk snaží zadržet či alespoň zpomalit čas. Ono to ale nejde. A tak si honem pospěšme, aby nám krása neutekla a nemizela do minulosti.

Petr Šefl
České muzeum hudby

Verdiho Requiem: Téma smrti i brána k nesmrtelnosti

Text mše za zemřelého, Requiem, je v dějinách hudby jeden z nejčastěji zpracovávaných textů. Asi nejslavnější je zhudebnění Mozartovo, jehož vznik je dodnes opředen legendami. A hned na druhém místě by stálo zpracování Giuseppe Verdiho. Podobně velkolepé je ještě Requiem Antonína Dvořáka, méně efektní a možná hlubší, které se bohužel provádí daleko méně. Verdiho zhudebnění má daleko od původní liturgie a hodí se víc do koncertní síně než do kostela. A samotné téma smrti je tu pojato mnohem širěji a obecněji než v duchu katolické dogmatiky. Skladateli bylo šedesát let, když přišel rozhodující impuls ke vzniku Requiem – smrt blízkého přítele a uznávaného básníka Alessandra Manzoniho, jehož dílo ho od mládí provázelo. Verdiho Requiem bylo poprvé uvedeno 22. května 1874 v Chrámu svatého Marka v Benátkách a bylo věnová-

Giuseppe Verdi: Requiem, 44. Smetanova Litomyšl, 22. 6. 2002

no právě památce italského literáta a poprvé provedeno přesně rok po jeho smrti. Žádný pomník by ho neproslavil tolik, jako toto Verdiho dílo.

Ale ani v duchovní skladbě jakou je Requiem se nezapře Verdi jako operní skladatel. Skladba je komponována pro čtyři operní pěvce s velkým hlasem. Například

část Ingemisco je jednou ze slavných lyrických árií pro tenora, a dramatické Libera me je velmi náročným kusem pro soprán. Právě Libera me má zvláštní historii, protože vzniklo dříve, než Requiem. Když v roce 1868 zemřel Gioacchino Rossini, rozhodli se skladatelé uctít jeho památku ve skladbě Missa per Rossini, jednotlivé části komponovalo 13 italských skladatelů včetně Verdiho, který komponoval závěrečné Libera me. A po pěti letech vložil jeho druhou verzi do nového Requiem.

Verdiho Requiem je komponováno pro velké obsazení orchestru, tři flétny, dva hoboje, čtyři fagoty, devět trubek, tři pozouny – části jako Tuba mirum a polnice ohlašující poslední soud patří k neefektnějším částem skladby. Rovněž velké sbory leckde připomenou slavné Verdiho operní scény.

Jindřich Bálek

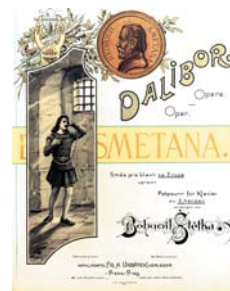
Propadlý Dalibor?

Pokračování ze str. 3

Spontánně přijímané, ale za minulého režimu též kulturně politicky střežené výsadní postavení Smetanových oper v nových poměrech znejistělo. Až na Prodanou nevěstu se hraje pořád méně, začínají se vytrácet z povědomí mladších diváků a posluchačů, zpěváci nemají potřeby je studovat. Zdá se, že dnešní divadlo neví, co si s tradičním českým repertoárem počít. Opakování konvenčních inscenačních postupů bývá většinou nepřijatelné, ale ani

zahraničí nedává pro českou operu podněty aspoň k napodobení. Bez vnitřního a poučeného vztahu k interpretovanému dílu zůstává národní klasika často v lepším případě odbytým povinným domácím úkolem, v horším exhibicí neumění a nevzdělanosti, zvláště když ke všemu chybí ti praví zpěváci. Zažil to v poslední době i Dalibor, ale právě historie jeho recepce poučuje, že tahle „velryba“ jistě přežije i současný domácí rybník.

Milan Pospíšil

Popisek: Kamil Vladislav Muttich, obálka směsí od Bohumila Štětky

Komorní filharmonie Pardubice slaví své jubileum na Smetanově Litomyšli

Komorní filharmonie Pardubice. Orchestr tohoto jména je zastoupen na letošním ročníku festivalu hned třemi pořady. Na externím koncertu v Chrudimi provedli pardubičtí filharmonici pod vedením specialisty na starou hudbu Marka Štrýncla s mimořádným ohlasem takřka devadesátiminutový průřez oratoriem Mesiáš jubilujícího Georga Friedricha Händela. V neděli 5. července pak zazní na zámeckém nádvoří v jejich podání další velkolepé dílo, a sice Requiem Giuseppe Verdiho. Společně s Filharmonii Hradec Králové zde Komorní filharmonie Pardubice doprovodí stošedesátičlenný americký sbor Colorado Symphony Chorus. Kromě toho orchestr zahraje i na posledním pořadu letošní Smetanovy Litomyšle, kterým bude v den 50. výročí smrti Bohuslava Martinů 28. srpna externí koncert v Poličce s názvem Potkal jsem jeseň. V chrámu svatého Jakuba, v jehož věži se skladatel narodil, provede části z kantát Otvírání studánek a Kytice, Polní mši a pastorále Narození

Provedení části Händelova oratoria Mesiáš zaznělo na externím koncertu v Chrudimi.

Páně z opery Hry o Marii; koncert bude živě vysílat Český rozhlas a prostřednictvím výměnné sítě EBU jej uslyší posluchači v celém světě.

Na několik otázek nám odpověděl ředitel Komorní filharmonie Pardubice, který je zároveň externím dramaturgem Smetanovy Litomyšle, Vojtěch Střiteský.

Komorní filharmonie Pardubice slaví letos čtyřicáté výročí od svého založení.

Jak toto jubileum ve čtyřicáté koncertní sezóně oslavujete?

■ Celá jubilejní sezóna se nese ve slavnostním duchu, naše výročí jsme dramaturgicky reflektovali nejen v abonmá, které si zakoupilo na dvanáct set milovníků klasické hudby, ale také v dalších projektech, ať už to byly koncerty ke Státnímu svátku České republiky 28. října, k 17. listopadu či nastudování a opakované provádění Mesiáše, Verdiho Requiem (mj. v Terezíně). Přivítali jsme řadu významných sólistů, mj. Dagmar Peckovou, zavítali na prestižní pódia, např. do lineckého Brucknerhausu, na festival Europäische Woche do Passau, v sobotu hrajeme ve Svatoštěpánském dómu ve Vídni. Natočili jsme tři kompaktní disky, z nichž zejména nahrávka Beethovenova Císařského koncertu má velmi dobrý ohlas. A jedním z vrcholů naší sezony jsou samozřejmě i vystoupení na Pražském jaru resp. na Smetanově Litomyšli.

Pokračování na str. 10

„Bez těchto lidí se festival dělat nedá“

Vedoucí technické produkce Smetanovy Litomyšle Karel Kalousek, který je zároveň i ředitelem Technických služeb města Litomyšle, absolvoval již třináct ročníků festivalu. Bez tohoto muže a především týmu, kterému velí, by se tato kulturní událost mohla jen těžko uskutečnit.

Jaké představení bylo z vašeho pohledu nejtěžší připravit?

■ To nedovedu říct jednoznačně. Všechna velká představení jsou pro nás technicky náročná, ať to byla Rusalka, Madama Butterfly nebo bude třeba Dalibor. Ve všech případech jsou přestavby velmi rozsáhlé. Dekorací a materiálu je velká spousta – pro nás jsou to většinou noční práce. Menší koncerty, i v případě, že přijede třeba velký sbor a orchestr, jsou pro nás už v podstatě rutinou. Náš tým je již osvědčená parta lidí. Všichni vědí co a jak stavět, kolik stupňů praktikáblu, kolik židlí... Když ale přijedou dva kamiony z Prahy nebo z Ostravy, je to pro nás nové a začínáme od nuly. Mnohá představení se dělají Litomyšli na míru. I technici z divadel se často učí stavět scénu až tady v Litomyšli.

Nejnáročnější byla zřejmě Rusalka nebo ne?

■ Asi ano, vzhledem k tomu, že jsme vše museli připravit na dvou scénách, jak v zahradě, tak na nádvoří. V amfiteátru se představení odehrálo pouze ve čtvrtek, v pátek vůbec. V sobotu se zde hrálo pouze první jednání. Pokud se to povede pouze napůl, je to pro nás ta nejhorší varianta. V sobotu jsme počítali s tím, že se hraje venku. Mysleli jsme, že po skončení druhého dějství začneme v zámku uklízet scénu

pro druhé jednání. Kvůli tomu, že byla v amfiteátru zima, museli jsme o pauze všechno přestěhovat nahoru do zámku a kompletně přestavět scénu. Nakonec jsme to zvládli, a to hlavně díky tomu, že spolupráce s techniky Národního divadla, jmenovitě s panem Petrem Plevou, funguje už dlouho a velmi dobře, byl to opravdu „koncert“. I tak jsem práci skončili ve čtvrt na šest ráno.

Ukázalo se nějaké představení náročnější než zprvu vypadalo?

■ Koncert Magdaleny Kožené. Na první pohled to mohlo vypadat jako malé představení, komorně laděný pořad. Na scéně pár muzikantů a paní Magdalena Kožená. Vzhledem k tomu, že by se na velké scéně prakticky ztratili, přišli jsme s nápadem použít repliky kulis ze zámeckého barokního divadélka. Kulisy však po vyjmutí z rámu nelze zavěsit. Naštěstí se zde již zkoušela Rusalka a pomohli nám technici z Prahy. Využili jsme naši montážní a jejich hydraulickou plošinu. Malou scénu dělalo sedm-

náct lidí pět hodin. I relativně malé představení může být složité...

Kolik lidí tvoří váš tým?

■ Na večerní představení je na stanovištích vždy dohromady deset lidí. Jinak mám sedm z jedné party a zhruba pět z druhé. Podle směn se střídá asi dvanáct lidí. Samozřejmě k tomu chodí do práce, takže se pracuje podle toho, kdo a jak může. Drží služby na jednotlivých stanovištích, plní roli pořadatelů i poučených a proškolených požárních hlídek. Pro případ nenadálých událostí, jako byl třeba vloni ten nešťastný vítr, jsou vybaveni vysilačkami a baterkami. S posledním taktem se odcházejí převléknout a poté, co odejdou návštěvníci, začíná přestavba na druhý den. Staví se scéna na další představení, nasvítí se. Druhý den se přivezou nástroje, probíhají zkoušky a večer se vše opakuje. V noci musí být vše nachystáno, ráno totiž nastupuje jiná parta, která zámek uklidí, vyluxuje koberce, nachystá šatny, přečísluje sedačky...

Pokračování na str. 7

Vedoucí technické produkce Karel Kalousek

Tým techniků „Dolis“ připravuje scénu na vystoupení Magdaleny Kožené

Sedm otázek pro uměleckého produkčního Leoše Krejčího

Na letošním ročníku Smetanovy Litomyšle jste vešel do kontaktu z celou řadou hvězd světového formátu. Vyžadují tito umělci nadstandardní péči?

■ Asi největším oříškem pro nás organizátory byl dirigent Leif Segerstam. Jeho přístup k lidem byl velmi netradiční. Nejde o to co chtěl, ale jakým způsobem to pro nás vyžadoval. Jeho symfonie se naprosto vymyká všemu, co tu kdy před tím zaznělo. Mně nepřísluší hodnotit jeho skladatelskou úroveň, vážím si ho jako dirigenta. Pro mě samotného zůstává nepochopitelným, a to nejenom jako skladatel, ale bohužel i jako člověk. Zkrátka po všech stránkách výjimečný muž.

Setkal jste se s tím, že by někdo z pěvců či dirigentů požadoval něco opravdu neobvyklého?

■ Nic složitějšího než banány nebo vegetariánské sendviče jsem zatím řešit nemusel. Trochu s respektem pohlížím na závěrečný Gala koncert se sopranistkou Kate Royal. Jedná se o zpěvačku světového formátu, u které jen těžko odhadnete, jak bude na trochu improvizované, leč kouzelné koncertní prostředí reagovat.

Vystupuje v nejprestižnějších evropských divadlech, které díky své vybavenosti plní jakékoliv přání umělce. Je velmi náročné tu s nimi měsíc držet krok.

Po Vojtěchu Strítěském jste převzal značnou část agendy, která dříve příslušela uměleckému řediteli festivalu. Je shodou náhod, že jste oba vystudovaní pěvci, nebo je takováto znalost prostředí k výkonu tohoto povolání nutná?

■ Nutností bych to nenazval, ale bezesporu je to výhoda. Pro vykonávání práce produkčního není podmínkou být hudebně nebo dokonce pěvecky vzdělán. Daleko důležitější je, naučit se orientovat v umělecké společnosti, pochopit její řád, znát vazby mezi umělci a těžit ze zkušeností ať už osobních či profesních.

Při Verdiho Requiemu stane letos na jevišti asi největší počet účinkujících, 158 členů sboru, 74 členů orchestru a čtyři sólisté, jak náročné je takový koncert zorganizovat a co všechno to obnáší?

■ I navzdory extrémnímu počtu účinkujících si nemyslím, že by nás čekalo po orga-

nizační stránce něco výjimečného. S dvoustovkou účinkujících se tu potýkáme téměř každý rok. Mnohem náročnější pro mě byl první týden s Národním divadlem a s jejich technicky velmi nesnadnou Rusalkou, protože v období od 11. do 20. června, kdy tu Národní divadlo působilo, jsem musel zvládat také běžný provoz festivalu. Dohromady pět celovečerních pořadů, které přímo i nepřímo ovlivňovaly chod zkoušek Národního divadla. Bylo velmi obtížné přesvědčit náš technický tým DoLis, že již potřetí opakující se stejná přestavba Rusalky na II. nádvoří je skutečně poslední. *Pokračování na straně 11*

„Bez těchto lidí se festival dělat nedá“

Pokračování ze str. 6

■ Proč se musí přecíslovat sedačky?

Na každé představení jsou jinak postaveny řady – to se samozřejmě netýká stupňovitého hlediště. Dnes máme operu, takže vpředu jsou jen dvě řady sedaček, protože orchestr sedí dole. V okamžiku, kdy je koncert, je orchestr výš a vpředu je třeba sedm řad. Ty se musí přivrtat a přišroubovat železnými sponami. Volně postavené židle nejsou dovoleny, zakazují to

bezpečnostní předpisy, a to pro případ, že by nastala nějaká nepředvídatelná situace a lidé museli prchat... Nemění se tedy pouze scéna, ale i počet míst k sezení a tím pádem i kapacita hlediště. Když pořad natáčí televize, jsou v parteru vyblokována místa pro kamery.

Důležitou činnost vykonávají i vaši lidé na parkovištích...

■ Ano, tam je dalších deset až dvanáct lidí. S těmi se návštěvníci potkávají jako s prvními po svém příjezdu. Musí auta navigovat na správná místa tak, aby se všichni vešla a zbyl prostor i pro čestné hosty. Mají hodně práce, která je velmi důležitá. Na velkých představeních pomáhá Městská policie. Těm všem patří velký dík. Bez těchto lidí na parkovištích se festival dělat nedá. Parkovacích míst je stále málo. Za poslední roky se nám podařilo vytěsnit auta z prostoru prvního nádvoří. Dříve lidé vyšli ze zámku přímo na parkoviště. Od letošního roku se snažíme vyčistit od aut i prostor u kašny.

Také je třeba vyzdvihnout skupinu lidí, která do areálu chodí ráno a tím pádem ji nikdo nevidí. Tato skupina uklízí nepořádek, zametá, luxuje koberce, připravuje šatny pro umělce... Výborná spolupráce je i s hasiči z obce Osík. Jak vidíte, je to poměrně široký tým, který je již stabilizovaný. Letos je festival opravdu dlouhý a náročný. Všem patří velké poděkování za jejich vynikající práci.

Ptal se **Prokop Souček**
foto František Renza

Víte, že existuje **Severská společnost?**

Göteborg, místo Smetanova švédského působení

Letošní ročník festivalu s podtitulem Europa musicalis je ve znamení předání evropského předsednictví Švédsku. Tomu odpovídá i dramaturgie, která je soustředěna mimo jiné na prezentaci skandinávských hudebníků.

„Podobný dramaturgický koncept“ má i Severská společnost. Tato instituce, která příští rok oslaví dvacet let své existence, sdružuje občany, jenž chtějí rozvíjet všestranné přátelské styky se zeměmi evropského severu: Dánskem, Finskem, Islandem, Norskem a Švédskem. Její činnost je zaměřena na hlubší poznání historie, kultury, společenského života, jazyků, ale i politického a hospodářského systému těchto zemí.

Na několik otázek nám odpověděl místopředseda Severské společnosti Pavel Dobrovský, který je zároveň vedoucím švédské sekce této organizace.

Jaké aktivity konkrétně Severská společnost v České republice vyvíjí?

■ K naplnění svých cílů pořádá Severská společnost různé besedy, promítání filmů, koncerty nebo jiné kulturní a společenská setkání. Děje se tak při příležitostech tradič-

ních, jako jsou slunovrat, svátek svatě Lucie nebo státní svátky severských zemí. Podle svých možností organizuje, nebo se spolupodílí na organizování vystoupení severských pěveckých a hudebních souborů, nebo odborných exkurzí v České republice. Participujeme i na dalších akcích, které propagují severskou kulturu a životní styl, jako jsou vernisáže výstav, uvedení nových překladů severské literatury apod. Tematické zaměření akcí Severské společnosti není prakticky omežováno, vyplývá ze zájmu členů nebo aktuálního dění. Všechny akce jsou volně přístupné veřejnosti.

Spolupracujete s Muzeem Bedřicha Smetany, pořádáte koncerty skandinávských skladatelů... Vědí opravdu Švédové, kdo byl Bedřich Smetana? Znají jeho hudbu?

■ Severská společnost spolupracuje řadu let pravidelně se Společností i s Muzeem Bedřicha Smetany. Na těchto pořadech se organizačně podílí a jejich úroveň garantují především dva naši členové – docentka Lidmila Němcová, dlouholetá členka výboru Severské společnosti a doktor Václav Němec, místopředseda a jednatel Společnosti Bedřicha Smetany. Pokud jde o Švédsko, je zde velkým impulsem skutečnost, že v poměrně dlouhém období 2006 – 2012 procházíme 150. výročím Smetanova působení ve Švédsku. Jde tu nepochybně o významné pojitko mezi kulturami obou našich národů.

Při našich zájezdech do Švédska se snažíme organizovat zastávky v Göteborgu a seznamovat se s místy někdejšího Smetanova pobytu. Nemáme podklady pro přesnější závěry, do jaké míry jsou dnes ve Švédsku Smetanovo někdejší působení a jeho nesmírtelná hudba přijímány širší

veřejností, zvláště pak mladou generací. Ve své době tam byl náš skladatel přijímán především jako výkonný umělec, který se věnoval též skladatelské činnosti; severské prostředí ovlivnilo některé jeho skladby – např. symfonickou báseň Hakon Jarl nebo koncertní etudu Na břehu mořském aj.

Jak ještě o odkaz Bedřicha Smetany pečujete?

V Severských listech – Zpravodaji Severské společnosti připomínáme uvedená smetanovská výročí a seznamujeme své členy a čtenáře (i v severských zemích) s výkonnými umělci, kteří ve Švédsku propagují české autory a zvláště pak Bedřicha Smetanu. Mimo jiných k nim v minulosti patřil známý dirigent Václav Smetáček, v poslední době vynikající klavíristka Jitka Čechová (v současné době nahrává kompletní Smetanovo klavírní dílo). Ta jako členka tria nesoucího Smetanovo jméno právě připravuje další koncerty ve Švédsku, zaměřené přímo na Smetanovy skladby. Toto úsilí o propagaci je třeba všestranně podporovat v České republice i ve Švédsku. **Co pro vás znamená, že se do čela Evropské rady dostává právě Švédsko, ovlivní to nějak činnost společnosti?**

■ Severská společnost má velmi dobré vztahy se všemi zastupitelskými úřady severských zemí v Praze a spolupracuje s nimi. Skutečnost, že Švédsko se opět stává předsednickou zemí Evropské Unie bezpochyby zvýší zájem členů o švédské předsednictví, mimo jiné i proto, že tuto funkci přebírá Švédsko právě od České republiky. Do programu činnosti je již v předstihu zařazena beseda s jeho excelencí velvyslankyní Švédska v Praze. Není vyloučeno ani konání besedy či jiné kulturní akce.

Ptal se **Prokop Souček**

Navštivte jedinečné památky Pardubického kraje

Skansen na Veselém Kopci

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Pardubicích je kromě zámku v Litomyšli správcem i dalších objektů v Pardubickém kraji. Patří mezi ně jednak zříceniny hradů Kunětická hora a Litice, zámek ve Slatiňanech a soubor lidových staveb Vysočina. Všechny objekty a areály jsou vyhledávanými turistickými centry s jedinečnou atmosférou prochnutou historií.

Soubor lidových staveb Vysočina

Tento soubor je jedinou rozsáhlejší expozicí lidového stavitelství ve východních Čechách. Jednotlivé expoziční celky se nalézají v několika osadách obce Vysočina a ve městě Hlinsku. Jedná se o tyto expoziční celky: Veselý Kopec, Svobodné Hamry a památková rezervace Betlém v Hlinsku. Nejstarším celkem je expozice na Veselém Kopci, kde byl první objekt zpřístupněn v roce 1972. Přenesené objekty se nacházejí v původním krajinném prostředí a vytvářejí osadu volně rozptýlených zemědělských usedlostí. Přinášejí svědectví o životě a způsobu hospodaření drobných zemědělců od poloviny 19. století do 50. let 20. století. Zemědělské usedlosti doplňuje kolekce lidových technických památek na vodní pohon. Dalším zajímavým expozičním celkem je památková rezervace lidové architektury Betlém v Hlinsku, což je jedinečný urbanistický celek roubených domků drobných řemeslníků nacházející se ve středu města. V opravených objektech návštěvníci naleznou ukázky dílen a bydlení původních obyvatel, prodejnu upomínkových předmětů, bylinek, prodejnu hudebních nástrojů, kavárničky, prostor pro výstavy i příjemné posezení ve stylové hospůdce. Veselý Kopec i památková rezervace Betlém jsou místem mnoha kulturních programů. Více informací naleznete na www.vesely-kopec.eu.

Hrad Kunětická hora

Archeologické průzkumy zařazují nejstarší hradní stavbu na vrcholu Kunětické hory

do poloviny 14. století. Za husitských válek se stává důležitým opěrným místem husitského hejtmána Diviše Bojka z Miletínka. Roku 1491 přechází hrad do majetku Pernštejnů, za nichž dochází k zásadní přestavbě hradního komplexu. Vzniká mohutný dvouvěžový hrad s důmyslným systémem opevnění. Od druhé poloviny 16. století pozbývá hrad na původním významu. To bylo umocněno i jeho poškozením švédskými vojsky v závěru třicetileté války. V dalších staletích hrad ohrožovalo lámání kamene, které bylo zastaveno až na počátku 20. století. Tehdy zároveň započaly i záchranné práce Muzejního spolku v Pardubicích podle projektu arch. D. Jurkoviče.

Při prohlídce hradu můžete navštívit rytířský sál, zbrojnici, hladomornu, vystoupat na věž, prohlédnout si hradní kapli Sv. Kateřiny či sklepní prostory hradního paláce. V patře paláce naleznete expozici věnovanou parforsním honům, výstavě starých pohlednic a fotografií Kunětické hory z období od konce 19. století po současnost. Prohlídkový okruh je doplněn výstavou Zločin a trest v českých dějinách a archeologickou expozicí z výzkumů v areálu hradu.

Hrad Kunětická hora

Státní zámek Slatiňany – hipologické muzeum

Hipologické muzeum ve Slatiňanech je zcela jedinečné a rozsahem a kvalitou svých sbírek patří k největším a nejhodnotnějším nejen v Evropě, ale i ve světě.

Muzeum je otevřeno odborné i široké veřejnosti od roku 1950 v zámeckém areálu ve Slatiňanech u Chrudimi. Zakladatelem muzea je prof. PhDr. MUDr. František Bílek, DrSc.

První písemné informace o původní tvrzi pocházejí z konce 13. století, když ji v roce 1294 vlastnil František ze Slatiňan. Od té doby do poloviny 18. stol. se na tvrzi, od konce 16. stol. na zámku, vystřídalo více než 30 majitelů. V roce 1732 koupil zámek Josef František hrabě ze Schönfeldu. V roce 1746 se jeho dcera provdala za Jana Adama z Auerspergu a o 11 let později byl majetek převeden na tuto rodinu. Od té doby až roku 1942 patřily Slatiňany šlechtickému rodu Auerspergů, původně pocházejícímu z Kraňska (či podle jiných pramenů ze Švábska). Na další tři roky, kdy slatiňanští Auerspergové vymřeli po meči, je vlastnil Dr. Josef František Trauttmansdorff. Jeho majetek byl v roce 1945 Benešovými dekrety vyvlastněn.

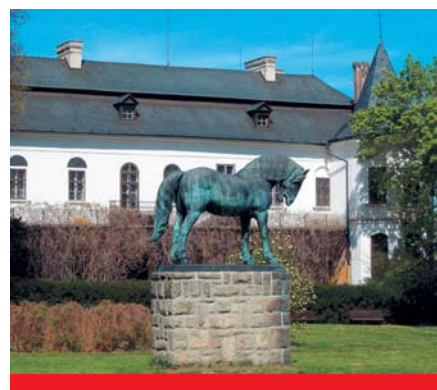
Do uvolněných stájí přešli v srpnu roku 1945 starokladruští vraníci, regenerovaní prof. Bílkem. Budova zámku byla využita pro účely budoucího hipologického muzea. To nabízí významné odborné a vědecké exponáty a bohaté umělecké sbírky. Obdivovat můžete unikátní sbírky obrazů s hipologickou tematikou, sochy koní či dochovanou jezdeckou výstroj a postroje. K zámku přiléhá dendrologicky vzácný park o rozloze 16 ha s četnými drobnými stavbami (dětské hospodářství, jezírko, kaplička, altán), zásobní zahrada a výběhy s koňmi Převalského.

Bližší informace získáte na webových stránkách www.zamek-slatinany.cz.

Těšíme se na Vaši návštěvu.

František R. Václavík

Národní památkový ústav

Státní zámek Slatiňany – hipologické muzeum

S astronomem Jiřím Grygarem o hudbě, vesmíru a Litomyšli

Jste pravidelným návštěvníkem Smetanovy Litomyšle?

Jsem tady poprvé, ale o festivalu vím velmi dlouho, do Litomyšle jezdím docela často, protože tu každý rok mám nejméně jednu přednášku. Docela dobře znám s manželi Píknovými a ti mě sem lákali už řadu let, ale bohužel mi to nikdy časově nevycházelo, přes týden jsem v práci a o víkendech obvykle někde přednáším. Letos to byla výjimka, navíc měla volno i moje žena, a velice si to užíváme. Je to úžasný festival a rádi přijedeme znovu.

Byli jste na koncertě filmové hudby – vybrali jste si ho záměrně, anebo to vyšlo tak náhodou?

Bylo to termínem a moje žena se navíc zajímá o film, takže je v tomto ohledu odbornice.

Co je vám jinak nejbližší z rozsáhlého světa klasické hudby?

Nemohu říci, že by nějaká oblast byla vyloženě prioritní, ale čím jsem starší, tím víc

mě zajímají opery. Nevím čím to je, ale opravdu si velice považuji toho, že existují klasické opery, a na mém žebříčku stojí nejvyšší opery Leoše Janáčka. Takže když se dozvím, že se někde hraje, vždycky si najdu čas. Ale mám velice rád i opery Mozartovy a možná bych mohl jmenovat ještě několik dalších skladatelů. Nicméně co mě asi nejvíc zajímá je symfonická hudba, velké orchestry, a tam mám těch lásek velmi mnoho, většinou z hudby přelomu 19. a 20. století. Začíná to někde Dvořákem a končí Igorem Stravinským, Prokofjevem a Honeggerem.

Mnoho lidí hledá jistou spojitost mezi „řádem hudby“ a „řádem vesmíru“ – vnímáte to také tak?

Mě to připadá jako trefné srovnání a myslím, že to je jeden z důvodů, proč se člověk, který pracuje v oboru výzkumu vesmíru o hudbu zajímá. Mnoho mých kolegů je na tom úplně stejně, a myslím si, že ta spojitost je hlubší. On to ostatně velice krásně vyjádřil německý filozof Leibniz, když prohlásil, že hudba je rozkoš, kterou lidská duše zakouší z matematiky, aniž si přitom uvědomuje, že jde o počty.

A pokud jde o skladby přímo inspirované vesmírem, jako například Holstovy Planety?

To musím že říci ne. A speciálně ty Planety už vůbec ne, jednak jsou na můj vkus příliš romantické, a pak mám také pocit, že Holst se spíše než astronomii inspiroval astrologií – a to je pro mě spíše červená zástěra, než něco příjemného. Myslím si, že daleko víc vesmírné pokory a vesmírného řádu se

nachází v díle Johanna Sebastiana Bacha. To je klíčový autor.

Je známá věc, že americká sonda Voyager vyslaná před lety do vesmíru má na své palubě mezi dalšími zprávami o naší civilizaci také Bachovu hudbu. Takže vybrali byste také Bacha?

Existuje esej, který napsal jeden americký přírodovědec, ještě dříve, než byla tato družice vyslána, co by mělo lidstvo předložit jako důkaz, že už je trochu vyspělejší... A tam právě říká, že by se měl hrát Bach od začátku do konce a pořád dokola. Ať si vyberete jakoukoliv jeho skladbu – samozřejmě fugy jsou úžasné, Dobře temperovaný klavír, Goldbergovy variace, tam naleznete mnoho inspirace. Zkrátka Bach je Bach. *Pokračování na straně 12*

Americká sonda Voyager nese disk s nahrávkou děl J. S. Bacha, L. V. Beethoveena, I. Stravinského, etnické hudby a jazzu.

Výstavy nejen pro děti v Regionálním muzeu

Regionální muzeum v Litomyšli sídlí na zámeckém návrší v barokní budově bývalého piaristického gymnázia z let 1714 – 1718. Jeho stálá expozice vypráví příběh Litomyšle od první zmínky v Kosmově kronice až do počátku 20. století. Můžete se zde seznámit s počátky zdejšího osídlení, archeologickými nálezy na starém hrad-

ním návrší a náboženskou i obecně kulturní tvořivostí různých období. Další část expozice je věnována převážně období národního obrození. V 19. století totiž v Litomyšli pobývala řada významných spisovatelů, malířů a hudebníků.

Tematické „prázdninové expozice“ nabízí zajímavý program zejména pro děti. Ty mohou se svými rodiči navštívit výstavy Něco pro kluky – auta a autíčka a Něco pro holky – panny a panenky. Podle ředitele muzea Romana Koška představují tyto expozice vhodný doplněk k programu festivalu. „U nás si mohou děti zařičet, zahrát si na počítači a to je přesně to, co na zámku, kde se musí chovat způsobně, nemohou,“ říká Roman Košek.

Výstava pro kluky se rozkládá na ploše o velikosti 250 metrů čtverečních a je na ní k vidění přes tisíc modelů aut a motorek. Představuje pouhou část sbírky jednoho z největších českých sběratelů autíček Rudolfa Kocourka. Instalace je členěna do tematických celků. Svě „oddělení“ zde má například italská ambulance, vývoj auto-

mobilky Fiat od historie až po současnost, vozy Formule 1 od roku 1953 až do dnešní doby nebo motocykly Harley Davidson od roku 1926.

Připraven je i zajímavý doprovodný program. Expozice je pojata jako dopravní hřiště, ve kterém se ti nejmenší mohou pojiždět ve šlapacích autíčkách. Pro větší děti je připravena společenská hra Závody ve městě či pohádkové příběhy o autíčkách, které byly vyhodnoceny cenou EMMY jako nejlepší animovaný seriál. Pro mladé muže jsou tu počítačové animace a hry s herní konzolou, která navodí pocit, že řídíte superrychlý stroj. Svě auto si můžete vystříhnout, slepit i namalovat – vše potřebné dodá muzeum.

Výstava Něco pro holky... ukazuje panenky ze sbírky Eriky Holubové. Uvidíte na ní panenky světových značek, oblečené do originálních šatů. Ty Erika Holubová sama navrhuje, šije a krom toho pro ně vytváří například šperky či nábytek.

Výstavy jsou otevřeny do konce prázdnin.

-ps-

Komorní filharmonie Pardubice slaví své jubileum na Smetanově Litomyšli

Pokračování ze str. 3

Využíváte jako ředitel Komorní filharmonie Pardubice svých bohatých kontaktů z dlouholetého působení ve funkci uměleckého ředitele Smetanovy Litomyšle?

■ Samozřejmě je výhodou, že se čtvrt století pohybuji na umělecké scéně, znám se s řadou vedoucích činitelů festivalů, orchestrů, sborů, se sólisty i manažery, s mnohými jsem se sprátelil. Ale to samo o sobě nic neznamená a nezaručuje. Abych já nebo moji spolupracovníci zajistili pro Komorní filharmonii koncerty, musí především orchestr výborně hrát. Je skvělé, že tak hraje – vloni jsem měli pětasedmáct koncertů a to je, myslím, dostatečná vizitka kvality.

Budoucím šéfdirigentem orchestru se má stát Marko Ivanović. Proč jste se rozhodli právě pro tohoto dirigenta?

■ Ano, 1. srpna se ujme Marko Ivanović šéfdirigentské taktovky. Jsem přesvědčen, že je to prozíravá a správná volba, na níž jsme se shodli v managementu i s Uměleckou radou tělesa, což všude nebývá úplně obvyklé. Marko je mladý ambiciózní muzikant, je mu třiatřicet, dobrý věk pro nástup do podobné pozice. Kromě toho, že je výborný dirigent, což mohli zaznamenat na Koncertu na přání i návštěvníci Smetanovy Litomyšle a co bylo prvotním předpokladem pro naši volbu, je to také empatický a příjemný člověk. A v práci, na níž se připravuje a která jej čeká, mu jistě pomůže i to, že mj. vystudoval skladbu. Na spolupráci s ním se velmi těším a věřím, že si svým uměním i přirozeností záhy získá celý orchestr.

Pardubičtí filharmonici nastudovali v tomto roce hned dvě monumentální díla, která jsou mimo jiné na programu letošního Smetanovy Litomyšle. Podle čeho volíte repertoár?

■ Händelova Mesiáše jsme nastudovali cíleně k 250. výročí úmrtí skladatele,

na Verdiho Requiem jsme dostali poptávku od různých pořadatelů. To však samozřejmě není náš repertoár – proto jsme se dohodli na spolupráci s dalším východočeským tělesem, královéhradeckou Filharmonii. Jinak náš program vychází zejména z obsazení tělesa komornějšího zaměření, naší doménou je hudba klasicismu, raného romantismu, nevyhýbáme se hudbě barokní, často uvádíme hudbu 20. století či úplně soudobou. Čas od času naše řady rozšíříme a provádíme i „velké“ symfonie či rozměrná oratoria, ale to jsou a budou spíše výjimky z pravidla.

Komorní filharmonie Pardubice má na svém kontě řadu kvalitních nahrávek a pravidelně koncertuje v zahraničí. Z čeho máte radost a co považujete za největší úspěch této koncertní sezóny?

■ Především bych vyzdvihl vynikající spolupráci s naším zřizovatelem, Magistrátem města Pardubic i výrazným partnerem, Pardubickým krajem a jejich představiteli, kteří rozumějí našim – zejména finančním – starostem a snaží se nám všemožně pomáhat.

Co se úspěchů týče, tak bych nerad zmiňoval jeden vydařený koncert či vystoupení. Obecně mám dobrý pocit, že je náš orchestr vnímán nejen v regionu, ale v celé republice jako špičkové orchestrální těleso. Na druhou stranu mi je samozřejmě líto, že je zrovna krize a také proto do zahraničí vyjíždíme relativně málo. Doufám, že se naše snahy v tomto směru v dohledné době zúročí.

Festival Smetanova Litomyšl pomalu končí. Letos jste jej po dlouhých letech prožíval v úplně jiné roli. Připravil jste program, ale realizují jej vaši nástupci. Co říkáte jejich počinání?

■ Mám pro ně jen slova uznání. Byl to dlouhý a organizačně – také kvůli nepříznivému počasí – náročný festival. Umělecký produkční Leoš Krejčí, který mne nahradil, odvádí výbornou práci a držím mu palce, aby se mu dařilo i nadále. Můžete mi věřit, že není nic snadného mít „na povel“ třeba dvousetčlenný ansámbl, z nějž má i ten poslední technik nějakou žádost, starost nebo problém. Leoš je trpělivý a pracovitý, stejně jako celý tým, a to je základem organizačního úspěchu.

Ptal se Prokop Souček

Stoupající hvězda sopranistky Kate Royal

V Glynebourně téhož roku 2004 zaskakovala jako Pamina v Kouzelné flétně: „Byla jsem tak nervózní, že jsem nemohla mluvit, ale nějakým způsobem jsem byla schopná zazpívat,“ komentovala později svůj klíčový debut pěvkyně. V říjnu letošního roku bude debutovat jako Pamina a Micaela v Mnichově a velmi se těší na Stravinského The Rake's Progress v Royal Opera House v Londýně.

Firma EMI, britská nahrávací společnost číslo jedna, s Kate Royal uzavřela exkluzivní nahrávací smlouvu a vydala jí už dvě profilové desky. „Nahrávací firma mi ponechává hodně svobody a žádný repertoár mi nevnucuje,“ říká pěvkyně, která na své druhé desce nazvané „Svatojánská noc“ zpívá mimo jiné árii Měsíčku na nebi hlubokém i řadu mnohem méně známých árií z oper autorů přelomu 19. a 20. století.

Na své debutové desce střídá písně Debussyho, Strausse, Stravinského či Rodriga. „Je pro mě velmi důležité, že pravidelně zpívám písně, bez písňových večerů s klavírem si svou kariéru neumím představit – právě z písní se rodí síla hledat a zkoušet něco nového. Opera je mnohem komplikovanější. Musí se sejt mnoho věcí

dohromady, aby představení fungovalo a je mnoho věcí, na které nemá pěvec žádný vliv. Na recitálu je úžasné, že máte všechno stoprocentně ve svých rukou.“

Od deseti let hrála na klavír, později na housle. Jako dítě ale zpívala raději jazz nebo muzikál. Za největší problém dnešní doby považuje málo hudební výchovy ve školách. Zpěv pak studovala v Londýně a v Mannheimu a se svými učiteli pracuje dodnes: „Je snadné zapomenout, jak křehký nástroj je lidský hlas,“ říká dnes třicetiletá sopranistka, která bude určitě největším objevem letošního Smetanovy Litomyšle. Zpívá árie z Gounodova Romea a Julie, Mozartovy Figarovy svatby, Bizetovy Carmen, Delibesova Dělčete z Cádiz, Donizettiho Dona Pasquala, ale i z Geršwinova Porgyho a Bess.

Jindřich Bálek

Sedm otázek pro uměleckého produkčního Leoše Krejčího

Leoš Krejčí s ředitelem festivalu Janem Píknou

Pokračování ze str. 6

Co vám během festivalu udělalo radost?

■ Potěšila mě inscenace Rusalky, která oproti pražskému provedení v Litomyšli sklídila nevídaný ohlas. Jsem přesvědčen, že nemalou zásluhu na tom nese prostředí přírodního amfiteátru, který je pro nás bohužel z realizačního hlediska velmi riskantní. Dále nemohu zapomenout na výkon Soni Červené. Jejím dialog s Bohem v Bernsteinově symfonii Kaddish i ztvárnění Milady Horákové pro mě na tomto festivalu znamenalo něco výjimečného. S chutí jsem si vyslechl i koncert Magdaleny Kožené. Sám jsem se přesvědčil o jejich nesporných pěveckých a interpretačních kvalitách.

Letošní ročník byl nejdelší v šedesátileté historii konání festivalu. I přesto se

jeho organizační tým v podstatě nezměnil. Vyšlo všechno podle plánu, nebo je stále co zlepšovat?

■ Stejně tak jak se mění festival, mění se také i jeho nároky. Organizační tým se personálně nijak zásadně nezměnil, změnil se snad jen přístup k němu. Tajemství hladkého průběhu tkví v systému, na kterém je pořád co zlepšovat.

Můžete prozradit něco z toho, co plánujete pro příští ročník Smetanovy Litomyšle?

■ S panem Stříteským jsme o programu příštího ročníku již jednali, ale vzhledem k tomu, že rozpočet na rok 2010 dosud není schválen, je myslím předčasné hovořit o konkrétních projektech.

Ptal se Prokop Souček

Tomáš Halík: Cítím se být knězem také pro ty, kteří nejsou běžnými návštěvníky kostela

V Litomyšli trávíte vždy delší dobu než jen jeden nebo dva dny. Večer chodíte na představení, co děláte obvykle přes den?

■ Po deset let už je festival součástí mého životního stylu a rytmu roku. Mám ho rád také proto, že je zároveň závěrem akademického roku, deseti měsíců, které pro mě znamenají veliké pracovní vypětí. Festival zahajuje úplně jiné období roku, a to období akademických prázdnin. Je to pro mě také část odpočinku, snažím se zde více spát, číst (vždy si přivezu spoustu knížek) a také chodit do přírody. Velice lituji toho, že je vypuštěno koupaliště v Roudné, kde byla neobyčejně studená voda, do které se málokdo odvážil – sloužil jsem tam jako taková atrakce festivalu. To místo mi připomínalo Vančurovo Rozmarné léto. To mě velice mrzí. Samozřejmě je zde v okolí celá řada krásných věcí, jak historických, tak přírodních památek. Když mi čas dovolí a období, kdy tady jsem, koinciduje se slavností na Růžovém paloučku, snažím se navštívit i tuto slavnost. Upozorňuje na důležité momenty našich dějin a myslím si, že je dobré, aby člověk jako katolický kněz projevil úctu k tradicím, spojeným s protestantskou částí našeho národa.

Vždy samozřejmě navštěvuji výstavy. Posledně to byla velká výstava Josefa Váchala, letos je zde výstava Josefa Čapka. Vždy se na to vše ohromě těším a snažím se zde strávit tak pět, šest dní.

Výstavu obrazů Josefa Čapka jste ještě neviděl?

■ Ještě ne. K bratřím Čapkům mám hluboký vztah. Můj otec byl vydavatelem díla bratří Čapků a poznal jsem ještě řadu lidí z rodiny, Čapkovu dceru Alenu a další. Výtvarné i literární dílo Josefa Čapka je mi velmi blízké. Tuto konkrétní výstavu jsem ještě neviděl, chystám se tam zítra nebo pozítří.

Jste profesorem sociologie, zeptám se vás tedy jako sociologa: Operu řadí vědci vašeho oboru do kategorie, která se nazývá „vysoká kultura“. Tím, že v publiku sedí vedle pravidelných operních diváků i lidé, kteří na operu chodí jednou za rok, tak festival plní zajímavou funkci – zprostředkovává tuto vrstvu kultury lidem, kteří nejsou „běžně“ jejími konzumenty. Co činí festival výjimečným?

■ To je těžká otázka. Místem festivalu je město Litomyšl, které je neobyčejně krásné a má ohromnou kulturní tradici. Velmi si vážím toho, že je zde taková vrstva lidí, kteří se snaží intenzivně tuto tradici oživovat. To podstatně souvisí i s festivalem, který je vyvrcholením kulturního života města. Návštěvníkům se zde otevírá celá řada dalších možností, mezi které patří i výstavy, jež paralelně s festivalem probíhají. Určité je to příležitost, jak pozvat k té takzvané „vysoké kultuře“ i lidi, kteří nejsou pravidelnými návštěvníky divadel. Určitě zde ale hraje roli jak tradice, tak krása města a myslím že i ona neopakovatelná atmosféra – přeci jen je cítit, že je to veliká slavnost.

Mění se nějak role kultury v době krize?

■ První, co člověka napadne, je to, že kultura závisí na mecenáších. Mnohým mece-

nášům vysychají zdroje. Mluvil jsem i s představiteli festivalu a kladu si otázku, do jaké míry si velké podniky, které sponzorují festival, zachovají dosavadní štědrost. Tato krize však podle mě není jenom krizí finanční, je symptomem daleko hlubší krize. Krize určitého řádu hodnot pozdně moderní civilizace. Mnoho lidí si dnes uvědomuje velkou pravdu biblických slov: „Ne samým chlebem živ jest člověk.“ Z mnoha rozhovorů, které jsem vedl třeba nedávno na návštěvě Spojených států s řadou lidí z ekonomické sféry, mi bylo zřejmé, jak si uvědomují, že i ekonomický svět záleží na určitém typu kultury – například kultury vztahů a podobně. Právě v těchto dobách, kdy jsou často otřeseny mnohé jistoty lidí a krize provokuje řadu závažných otázek po hierarchii hodnot, smyslu života a podobně, snaží se kultura na tyto otázky odpovědět. To spojuje umění s náboženstvím a filozofií, právě to hledání smyslu a podpora člověka na cestě k hloubce jeho vlastního života, vlastního bytí. Doba, která vyburcuje lidi z takového samozřejmého klouzání po povrchu, může být dobou, kdy lidé více naslouchají poselství kultury a umění. Kéž by tomu tak bylo!

Ptal se Prokop Souček

Galerie Kubík bude možná otevřena celoročně, jednání probíhají

Litomyšlskou Galerii Kubík naleznete na Smetanově náměstí u mariánského sloupu. Její rozlehlé prostory jsou však otevřeny pro veřejnost pouze jednou v roce, a to při příležitosti Smetanovy výtvarné Litomyšle. Při loňské vernisáži děl francouzského kreslíře Jeana Effela v Galerii Kubík zaznělo, že by její prostory mohly být v budoucnu otevřeny celoročně. Proč tomu ještě tak není, jsme se zeptali Miroslavy Kubíkové, místopředsedkyně představenstva společnosti Kubík.

Co zabránilo celoročnímu provozu Galerie Kubík?

■ Doufám, že projektu nic nezabrání. Vše je zatím pouze oddáleno. Galerii bychom nikdy neotvírali sami, ale spolupracovali

bychom přitom s nějakou renomovanou galerií. Zatím probíhají jednání.

S kým o spolupráci jednáte?

■ Jednáme s Galerií Zdeněk Sklenář ve spolupráci s panem Pavlem Chalupou. Všichni doufáme, že se ten projekt uskuteční, ale nezávisí to pouze na nás.

Jaká je role vaší firmy – promlouváte nějak do koncepce nebo do dramaturgie výstav v galerii?

■ Výstavu pořádá Městská galerie Litomyšl. My jsme pouze propůjčili prostory a doufám, že jsme alespoň trochu napomohli tomu, jak výstava dnes vypadá. Jsme spíše v roli hostitelů, ale nejsme ti, kteří si dramaturgickým způsobem vybírají, nebo se jinak podílí na obsahu výstav.

Jak jsou tyto krásné prostory využity mimo Smetanovu výtvarnou Litomyšl?

■ Bohužel minimálně. Když už jsme se rozhodli, že zde budeme provozovat galerii, chtěli bychom, aby měla určitou úroveň.

Ptal se Prokop Souček

S astronomem Jiřím Grygarem o hudbě, vesmíru a Litomyšli

RNDr. Jiří Grygar (*1936), přední český astronom, astrofyzik a popularizátor vědy. Je autorem více než stovky odborných prací i řady populárně naučných knih a vzdělávacích pořadů (např. Vesmír, Okna vesmíru dokořán, O vědě a víře). Je mj. místopředsedou Učené společnosti ČR, členem čestné rady České křesťanské akademie, členem výboru Českého klubu skeptiků Sisyfos a polním hejtmanem Spanilé jízdy Ebicykl.

Kam jinak cestujete z Litomyšle?

■ Teď se ještě vracím do práce. Ale už příští týden si beru dovolenou a pořádáme takovou tradiční akci na bicyklech, kdy jako hvězdáři a jezdíme od hvězdárny k hvězdárně. Střídáme země bývalého Československa, loni to bylo na Slovensku a shodou okolností letos projíždíme Slezsko a Moravu. Takže začínáme v jedné vesnici poblíž Opavy, pokračujeme přes Jeseníky – což v tomto počasí bude možná

docela napínavé – potom Vysočinu, na Trhanskou plošinu, pak přes Brno na Chřiby a končíme na moravském Slovácku. To je moje tradiční dovolená už dvacátý šestý rok.

Jakou atmosféru pro vás má Smetanův apartmán, kde teď bydlíte?

■ Musím se přiznat, že tu nejsem poprvé, právě při těch různých přednáškách jsem tu už několikrát byl ubytován. Poprvé to bylo při narozeninách profesora Zdeňka Kopala, významného litomyšlského rodáka a velkého světového astronoma, na to vzpomínám nejvíc. Tehdy při oslavách jsem tu byl několik dní a v rámci mezinárodní konference jsem bydlel tady. Pochopitelně to na mě dýchlo naprosto neuvěřitelným kouzlem, patří to k největším zážitkům mého života. Všechno je tu citlivě zrekonstruováno a poskytuje člověku něco, co velmi potřebuje. Když se pohybuje ve veřejném prostoru a je vlastně neustále zahrnován prostou dojmů, informací, setkáváním s lidmi. Abyste to všechno zvládli, potřebujete občas vysadit a mít klid. Tohle místo je dokonalá protiváha a velmi si toho považuju.

Jak velká je vlastně litomyšlská obec zájemců o astronomii?

■ To kolísá. Těsně po převratu, když pan profesor Kopal dostával čestné občanství Litomyšle a mohl sem přijet z exilu po velmi dlouhé přestávce, měl tu také přednášku. A to byl Smetanův dům natřískaň, to samozřejmě byla výjimečná událost a mnoho lidí nepřišlo ze zájmu o astronomii, ale ze zájmu o svého slavného rodáka. Jinak jsou chvíle, kdy jsou i velké sály plné a jindy je to spíš komorní

záležitost. Je to dáno i tím, že přímo v Litomyšli hvězdárna není, ale je tu pár zapálených jednotlivců – na prvním místě asi Jiří Veselý, který je v pozadí mnoha akcí, vlastně on zařizoval i to čestné občanství, takový spiritus agens. A dá to na vědomí i v okolních městech, takže Litomyšl se pak jako v mnoha jiných oborech stává kulturním centrem – je to i zásluha zámeckého prostředí, že sem na akce přijíždějí lidé z celého regionu, ale i z větší dálky. Litomyšl má dnes jméno dá se říct evropské a je to vždycky poznat.

Ptal se Jindřich Bálek

Výstavy

Aleš Veselý v prostorách Josefa Pleskota

Evropské školicí centrum (bývalý zámecký pivovar) a veřejná prostranství Litomyšle • 12. 6. – 30. 8. 2009. Pořádá Smetanova Litomyšl, o.p.s.

Kresby Bedřicha Smetany

Rodný byt Bedřicha Smetany • 12. 6. – 31. 10. 2009. Pořádá Regionální muzeum Litomyšl ve spolupráci s Muzeem Bedřicha Smetany

J. W. Goethe:

Faust – ilustrace Josefa Váchala

Portmoneum, ul. Terézy Novákové 75 • 12. 6. – 30. 9. 2009. Pořádá Muzeum Josefa Váchala

Oscar Niemeyer

Galerie Kubík • 23. 6. – 15. 8. 2009 • Pořádá Galerie Kubík ve spolupráci s Městskou galerií Litomyšl